

МЕЖІ ЗАСТОСУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ПРИМУСУ У ПРАВОВІЙ ДЕРЖАВІ

Шевчук А.А. – адвокат; аспірант
Університет економіки і права «КРОК»

Конституція України [1], визначила правові межі державного примусу щодо суспільства і громадян. У відповідності до норм міжнародних документів, що захищають права людини Конституція України обмежила умови застосування примусових заходів, дозволивши їх застосування тільки на підставах і в порядку передбачених законом, а таких, що значно обмежують права і свободи лише за вмотивованим рішенням суду. Отже, застосування примусу повинно бути обґрунтованим і можливе лише в результаті об'єктивного встановлення фактів, на які вони розраховані.

Особливості застосування державного примусу в правовій державі проявляється в специфіці визначення меж примусового впливу. Межі будь-якого явища - це той рубіж, за яким дане явище припиняє своє існування, перетворюючись у свою протилежність.

Окрема група вчених поділяє державний примус за межами його застосування на два види - можливий і припустимий. Щодо меж можливого державно-правового примусу, то він, перш за все, визначається об'єктивними межами впливу права на суспільні відносини. Потенційна можливість використання державного примусу існує в будь-якій соціальній сфері, але там, де правове регулювання суспільних відносин об'єктивно неможливо, немає місця і державного примусу [2, с. 148].

Іншим фактором, що визначає межі можливого державного примусу, виступає сила держави, зокрема кількісна характеристика такої сили. Очевидно, що державно-правовий примус не може бути здійснено, якщо об'єкт примусу сильніше, ніж суб'єкт державного примусу.

Неоднозначно вирішується питання про межі припустимого державного примусу, оскільки критерії припустимості настільки ж суб'єктивні, як об'єктивні рамки можливого. Якщо можливість примусити людину не вбивати собі подібних існує у права і держави незалежно від того, як до неї ставляться члени даного суспільства, то питання про допустимість застосування довічного позбавлення волі як покарання за скоєне вбивство кожен вирішує для себе сам.

На нашу думку, межі припустимості державного примусу мають визначатися з урахуванням того, чи використовуються з максимальною повнотою інші методи державно-

правового впливу, оскільки припускається, що державний примус повинен використовуватися лише в тих випадках, коли ефективний вплив на поведінку учасників суспільних відносин за допомогою інших засобів неможливий.

Важливою ознакою припустимості застосування державного примусу має бути його легітимність. Обґрунтованість примусу обумовлює, в першу чергу, легітимність влади.

М.М. Магомедрасулов пропонує розглядати інститут обмеження як комплексне утворення, тому його можна зустріти в і приватному і публічному праві [2, с. 152].

Покладення на державу обов'язку відшкодування шкоди, що була заподіяна внаслідок неправомірного примусу є важливим моментом у визначенні меж застосування примусу. Принцип відшкодування державою шкоди, заподіяної громадянам, став нормою і отримав закріплення в конституціях більшості цивілізованих країн світу.

Відповідна позиція простежується і в нормах міжнародних документів, починаючи з Загальної декларації прав людини (ст. 5), Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (ст. 7), Міжнародної конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, що набула чинності, а також Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод (ст. 3) [3].

Заслуговує на увагу висловлена М. Макареико позиція, що не можна визнати в якості меж застосування державного примусу юридичну відповідальність, адже відповідальність виступає в якості однієї з найбільш дієвих гарантій застосування заходів державного примусу, а не як його межа [4, с. 38].

Межі державного примусу залежать від рівня розвитку суспільства і держави. Наявність демократичних традицій формування зрілого громадянського суспільства дозволяють мінімізувати межі застосування примусових заходів державою. У той же час наявність істотних загроз, наприклад, наявність терористичної загрози тощо можуть розширити межі державного примусу, і, відповідно, призводять до витіснення державним примусом інших методів державного управління. В цьому випадку, на наш погляд, примус, що застосовується при реалізації правоохоронної функції відповідними органами правової

держави має відповідати принципам обґрунтованості, мати процесуальний характер і бути справедливим.

Ми підтримуємо точку зору М. Макарейка, що в якості засобу визначення меж державного примусу, в першу чергу, повинна виступати, поряд з метою, і сфера застосування названих заходів. Наприклад, в адміністративно-правовій сфері традиційно державний примус застосовується в більшому обсязі, а економічна і соціально-культурна не вимагає наявності такого значного державно-примусового потенціалу. У зв'язку з цим розширення меж примусу в зазначених сферах може бути неефективним.

Визначення меж державного примусу також обумовлено правовим режимом їх застосування. Так, в умовах режиму

надзвичайного, воєнного стану або проведення антитерористичної операції можливо застосовувати заходи, реалізація яких в звичайних умовах є неприпустимою.

Підсумовуючи, слід зазначити, що державний примус найбільш яскраво проявляє себе саме в охоронній функції, оскільки вона забезпечує безпечне функціонування всього суспільства, і при побудові правової держави її примусовий аспект наповнюється новим змістом. Саме в правовій державі першочергового значення набувають правові форми здійснення функцій держави, тому що являють собою діяльність пов'язану із здійсненням юридично значущих дій в чітко визначеному законом порядку.

Література

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року (редакція від 30 вересня 2016 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
2. Магомедрасулов М.М. Особенности принуждения в правовом государстве : диссертация ... кандидата юридических наук : 12.00.01 / Магомедрасулов Магомедрасул Мусаевич; [Место защиты: Моск. ун-т МВД РФ].- Москва, 2010.- 177 с.
3. Международная защита прав и свобод человека [Текст] // Сборник документов. – М.: Юрид. пит., 1990. – 418 с.
4. Макарейко Н.В. Пределы государственного принуждения / Н.В. Макарейко // Юридическая наука и практика: Вестник Нижегородской академии МВД России. – 2014. - Выпуск № 1(25). – С. 35-39.

УДК 346.6

ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ КРАЇНИ: КОЛІЗІЇ ТЕОРІЇ ТА СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Світлак І.І. – к.ю.н., доцент

Вінницький навчально-науковий інститут економіки THEU

За офіційними даними НБУ станом на 01 січня 2017 року в Україні діє 93 платоспроможних банки. Лише за останні три роки було ліквідовано понад 90 банків[1]. З огляду на це, на нашу думку, постає актуальне питання про визначення ролі центрального банку у цьому процесі та його відповідальності за сучасний стан банківського сектору. Адже постраждали не тільки фінансові установи, що були виведені із ринку, але й вкладники неплатоспроможних банків, в зв'язку із неповерненням їм в повному обсязі грошей.

За даних умов досить часто піднімається питання про підвищення відповідальності НБУ за контроль над фінансовими установами і за виведення їх з ринку. Адже штучне зниження кількості фінансових установ призвело не тільки до втрат у самих власників банку, але і у багатьох суб'єктів господарювання та пересічних громадян, що мали рахунки в цих установах.

На наш погляд, неналежне виконання

центральним банком країни своїх контролюючих та регулятивних функцій можуть призводити до неплатоспроможності комерційного банку. У вирішенні питання про притягнення регулятора до відповідальності за зобов'язаннями збанкрутілих комерційних банків виникають колізії між нормами чинного законодавства та практикою його застосування. Зупинимось окремо на цих моментах.

З одного боку, в чинному законодавстві юридично закріплена норма про економічну незалежність та самостійність банків. Зокрема, відповідно до ст. 5 Закону України «Про банки і банківську діяльність» НБУ не відповідає за зобов'язаннями банків, а банки не відповідають за зобов'язаннями НБУ, якщо інше не передбачено законом або договором [2].

Відповідна норма міститься і у ст. 4 Закону України «Про Національний банк України»: «Національний банк не відповідає за зобов'язаннями інших банків, а інші банки не